

Nils Faarlund

Samlede Verker, VI

Friluftsliv - HVA - HVORFOR - HVORDAN

Innhold

1. Forord
2. Hva mener vi med friluftsliv?
3. Om forankring av friluftsliv
4. Beskrivelse og 'fastpunkter' for forståelse
5. Friluftsliv – tradisjon, utvikling og verdier
  - 5.1 Friluftsliv som alternativ pedagogisk vei
  - 5.2 Definisjon av friluftsliv
  - 5.3 De enkelte grener av friluftslivet
6. Friluftsliv – emneområdetets innhold
  - 6.1 Avledede normer – tur etter evne
  - 6.2 Avveining av evner mot krav
7. Om vegledning i friluftsliv – pedagogisk del
  - 7.1 Mer om metode
  - 7.2 Gruppearbejdsformen
  - 7.3 Elementer av en metodikk (eksempel fra fjellskiløpning)
  - 7.4 Krav til veglederen
8. Veglederutdanning
  - 8.1 Friluftsliv og de tradisjonelle fagområder
9. Appendiks: Fridtjof Nansen om friluftsliv

1. Forord

Innholdet i denne boken er ikke blitt til i teoriens elfenbenstårn. Selv om det kanskje kan fortone seg slik ut fra de betraktningsmåter som blir brukt. Den avgrensning og definisjon av friluftsliv som her er gitt, så vel som drøftingen av innhold og metode er vokst ut av et langvarig engasjement innen feltet friluftsliv. Det er egen erfaring over tid og innen mange grener av friluftslivet og det er praktisk arbeid som vegleder i friluftsliv, som har ledet frem til den forståelse det her redegjøres for. I denne forbindelse har personlig erfaring fra forskjellige livsformer og deres virkning på kropp og sinn, så vel som samarbeid med en mangfoldig skare av kursdeltagere og vegledere gitt grunnlag for den refleksjon som her gjengis.

Det har ikke alltid vært solskinn med vind i ryggen. Tvert i mot har det vært kuling, snøføyke, usiktbart vær – motstrømsliv. Ledemotivet har imidlertid vært ikke å undertrykke/nedkjempe det som gikk på tvers eller i mot ens intensjoner. Men å reflektere over hvorfor. Ut av denne refleksjon har det så vokst fram fra år til år – periodevis har veksten foregått i naturen – et helhetssyn på friluftsliv der ferdighet, kunnskap, pedagogisk metode og filosofi henger uløselig sammen og hvor det ikke lenger er plass til ”sektortenkning”.

Overraskende og stimulerende er det da å finne overensstemmelse mellom den praksis som er vokst frem gjennom aktivt friluftsliv og den kunnskap som ”moderne” pedagogikk, sosialpsykologi, sosialantropologi, etologi m.v. nå publiserer ut fra pågående forskning.

Den praksis som her er skildret har ikke blitt til uten innflytelse fra den kultur vi lever innenfor. Teknokulturens

forståelsesformer har vært til stede i form av naturvitenskapelig skoling. Men forståelsesformer fra tradisjonell kultur – norsk bygdesamfunn før industrivekstsamfunnet har også vært tilstede. Oppvekt på en gård med opplevelse av rytmen i årstider, onnearbied, osv., og deltakelse i arbeidet mens det enda var hest og ku og et helt landbruk, forsvinner ikke ut av kroppen selv etter mange år i teknokulturens sterile templer. En uslokkelig tørst i ungdomsårene på litteratur, bildende kunst og (jazz-) musikk satte også spor etter seg og var med i den samlede erfaringsbakgrunn som utgjorde grobunnen for fremveksten av et reflektert friluftsliv.

Listen over dem jeg står i gjeld til når det dreier seg om å odle frem friluftslivet til en vei til en alternativ livsformerfaring (det reflekterte friluftsliv) og til en seriøs pedagogisk metode er meget lang. Mange på den siden som var med og bar vann, stod mur mot kaldtrekken, skjermet mot frosten. Noen på den andre siden. Alle imidlertid bidragsytere. Jeg nøyer meg her med å nevne Helga og Bjørn som nok i perioder måtte tåle mer enn godt var. For øvrig et eksempel på at refleksjon er en vokst som vokser langsomt og først etter tid brer seg over hele åkeren – hele feltet.

Således var det innholdet – ferdighet/kunnskap som tok kreftene til å begynne med. Helhetssynet rakk ikke lenger enn til vern om (fjell-)naturen. Med tiden vokste økofilosofien seg sterk og fikk konsekvenser for innholdet. Ferden til Tseringma/Gauri Shankar 1971 ga de beste vekstvilkår for dette. Til slutt kom erkjennelsen av at læring ikke bare kvalitetsvurderes etter hvor stor informasjonsmengde pr. tidsenhet som en sender kan bombardere en mottaker med. Læreveien – den pedagogiske metode – overfører ikke bare kunnskap og ferdighet, men også holdninger og verdier. Altså må metoden ikke bare tilpasses innholdet men også harmonere

med filosofien: innhold og metode må inngå i et organisk hele med filosofien for friluftsliv.

Det manuskriptet som nå foreligger, er ikke "ferdig". Det ligger i den tankegang som vi her skal gjennomgå at ingen ting blir "ferdig". Vi er underveis. Det er ingen ting som er stillestående i den forstand at vi kan trekke opp løsningen en gang for alle – så levde de lykkelig alle sine dage..... Det vi kan etablere er forståelse. Dette verdisettet kan vi være enige om – eller ikke. Er vi enige, må vi anerkjenne verdien av at vi går forskjellige veier. Forutsatt at det er veier som alle er karakterisert ved at kvaliteten vurderes etter vårt felles verdigrunnlag. Den praksis som her legges frem, er altså eksempler på veier, rapporter fra veistykker. Veien videre vil føye til nye trekk i teorien/luke ut andre.

Jeg mener at en slik rapport fra veien som vegleder i friluftsliv har livets rett selv i rått tilhuggen stand. Interessen for friluftsliv i skole og samfunn eksploderer i Norge i dag. Mange går de første vaklende skritt på veglederveien. Er det nødvendig å gjøre om alle de feil som ligger bak det arbeidet som her skildres? Er det forsvarlig overfor deltakere i arbeidet, overfor friluftsliv som seriøs pedagogisk metode?

HØGFJELLSSKOLEN norsk alpincenter
Hemsedal, i november 1973
Nils Faarlund

2. Hva mener vi med friluftsliv?¹

Mellom de mange nyskapninger i vårt språk hevder den gamle betegnelsen friluftsliv seg hederlig. Men de mange nye anvendelses-områder som betegnelsen har fått, reiser spørsmålet om hva vi i dag skal forstå med friluftsliv.

Friluftsliv og hensynet til friluftslivet omtales i forskjellige lovverk. Vi har til og med en egen lov om friluftsliv av 1957. I samfunnsstyre og samfunnsplanlegging finner vi blant annet en administrasjon for friluftsliv og naturvern, Statens friluftsråd, fylkenes og kommunenes friluftsnemnder. I næringslivet finner vi bl.a. at skogbruket sysler med flerbruksplaner der friluftslivet inngår, at turistnæringen tilbyr friluftsliv som ett av sine "produkt", og at industri og handel fremstiller og selger utstyr for friluftsliv. Innen skoleverket finner vi friluftsliv på planen for barneskolen, ungdomsskolen, gymnas, lærerutdanningsinstitusjoner, m.v. Friluftsliv er stoff i de forskjellige media som TV, radio, blad og aviser. På "sosialsektoren" snakker man om friluftsliv som rekreasjon og som element i arbeidet med "problem-ungdom". Vi har foreninger som betegner seg selv som friluftslivsforeninger og medlemmer og ikke-medlemmer av slike foreninger som betegner seg eller betegnes som friluftslivsfolk. I idrettsorganisasjonene nevnes nå friluftsliv i samme åndedrett som (konkurrans-)idrett.

Listen over sammenhenger der friluftsliv inngår, kan gjøres lenger. Men for vår diskusjon her er den allikevel lang nok til å vise at en så vidt utbredt betegnelse som friluftsliv ikke er særlig nøye avgrenset. Vi støter snart på disonanser og til og med rene motsetningsforhold i de forskjellige institusjoners bruk av betegnelsen: Instanser som representerer offentlig forvaltning hevder for eksempel at et

avsidessliggende fjellområde med vanskelig fjellende er mindre verdifullt for friluftslivet (altså ikke verneverdig) sammenlignet med lett tilgjengelige og "tammere" områder. Friluftslivsforeninger og slike som karakteriserer seg som friluftslivsfolk, kan imidlertid påstå at slike områder er spesielt verdifulle (for eksempel Eikesdalsfjella med Mardalsfossen). Turistnærings- og samferdselsinteresser hevdet at veien gjennom Aurlandsdalen var et pluss fordi den "åpnet" dalen for friluftsliv. Som kjent kjempet vandrere, fiskere osv. drabelig mot veien (og kraftanleggene) nettopp ut fra hensynet til friluftslivsmulighetene i dalen.

I skolen vil vi finne representanter for det syn at friluftsliv er et egnet hjelpemiddel i naturfagundervisningen. Andre skolefolk, ikke minst utenlands² (for eksempel England), tillegger andre sider ved friluftslivet enn de rent intellektuelle læreprosesser den største vekt (personlighetsdannelse, estetiske verdier, fysisk aktivitet, m.v.).

I samfunnsplanleggingen legger man i stigende grad vekt på friluftsliv som "fritidssyssel", "rekreasjon", "avkobling", og lignende og får støtte for dette synet fra næringslivet m.v. Denne holdningen kritiseres i sin tur som en "attføringsmetode" for folk som ellers i året må utfolde en familie-, boligog arbeidssituasjon som er på grensen til det umenneskelige. Friluftslivet blir brød for noen og sirkus for de fleste.

Disse eksemplene skulle være tilstrekkelige til å demonstrere at betegnelsen friluftsliv i dag slett ikke er entydig. Ettersom det fra dag til dag gjøres et stigende antall beslutninger som angår friluftsliv og fremtiden for friluftslivet i vårt hjemmemiljø, blir det klart at grenseoppgangen er nødvendig. Det er tragisk at velmenende tillits-menn, representanter for det offentlige så vel som politikere, skal delta i avgjørelser til friluftslivets "fordel" som kanskje har den stikk motsatte virkning.

Hva skal vi så ta som utgangspunkt for vår grenseoppgang? I det følgende vil jeg nevne eksempler på mulige kriterier og kort diskutere konsekvenser av disse uten dermed å ta stilling til hva som er "riktig".

a. Den språklige betydningen av friluftsliv.

Tilsynelatende er dette greit nok. Friluft er feltet der friluftsliv drives. Tatt i betydningen ikke tak over skulle det tilsi at atriet i et hus i Oslo skulle være like vel egnet som Mosseveien eller dagbruddet til Sydvaranger gruber. Men er det det? Og hvis vi bruker denne tolkningen - må vi da utelukke dykking og huleforskning? Hva ligger forresten i fri luft - kan det gå på ren luft, hvor finnes i det hele tatt helt ren luft? Friluftsliv har videre karakteren av liv. Er det vesenforskjell på aktivitet, virksomhet og liv? Skal vi tolke liv som noe mer organisk, mer naturlig, mer levende? Er tømmerhogst friluftsliv, fiske? Utelukker

egenarten liv bruk av tekniske hjelpemidler – eller bare tekniske fremkomstmidler?

Vi må vel konkludere med at den språklige tolkningen ikke gir oss entydige forestillinger om hva som ligger i friluftsliv.

b. Tidligere bruk av betegnelsen friluftsliv.

Her melder spørsmålet seg straks om hvor langt man skal gå tilbake i tiden. Skal Stortingsvedtak fra et par år tilbake være rettleidende? Eller skal vi tiår tilbake og se hva forfattere av beretninger fra friluftsliv og "lærebøker" i friluftsliv beskjeftiget seg med? I så måte vil vi bl.a. finne at jakt og fiske har en sentral plass. Men vi vil også finne at ikke alle jegere og fiskere vil føle seg vel under betegnelsen friluftsliv – de er jegere og fiskere. Vi vil også finne at ikke alle som betegner seg som friluftslivsfolk føler seg vel i samme bås som reinjegere med traktorer og fly på Hardangervidda, eller isfiskere med snescooter. Søker vi langt nok tilbake, vil vi kanskje finne at Fridtjof Nansen var opphavsmann til betegnelsen friluftsliv og at han også i samme forbindelse snakket om naturliv. Følger vi Nansen havner vi nok i den store villmarka der intet menneske har satt sin fot, enn si foretatt tekniske inngrep. Hva så med muligheten til å drive friluftsliv i hjemmemiljøet? Hva vil det ikke koste av tid, penger og ressurser om man måtte til Grønland for å drive friluftsliv?

Igjen synes det som litteraturstudier alene ikke uten videre avslører friluftslivets egenart.

c. Hva folk i dag mener med friluftsliv, sosiologiske undersøkelser m.v. Her aner vi kanskje forekomsten av en objektiv og kvantitativ metode til å løse vårt problem. Ved å spørre alle innbyggere i landet, eller mer overkommelig, et "representativt utvalg", skulle saken være grei(?) Men hva får vi i så fall egentlig svar på?

Sannsynligvis hvordan muligheten for det "representative utvalget" har vært til å drive friluftsliv, ut fra å bli motivert, få lære hvordan, ha tid, penger, osv. Med det krysspress en innbygger i Norge i dag utsettes for, synes det vanskelig å feste særlig tillit til slike undersøkelser, annet enn som en kartlegging av hva folk virkelig holder på med i friluft.

En annen løsning i denne gaten vil være å "konsultere ekspertisen" – institusjoner og/eller enkeltpersoner. Da støter man imidlertid på "kompetanseproblemet". Hvem er egentlig autoritet på området? Er det den institusjonen som av andre er plassert i eller selv har definert seg som medlem av friluftslivsleiren og som er den eldste, den største, den mest prominente? Eller er det den eldste utøveren, den med mest erfaring på et snevert område, den med praksis i bredest mulig sammenheng, eller den med den største teoretiske ballast i form av formell utdanning eller selvstudium? Kanskje det bør tillegges vekt at man har pedagogisk erfaring på feltet – eller ganske enkelt at man er kjendis? Heller ikke her har vi noen objektiv og enkel vei foran oss til en avgrensning av betegnel-sen friluftsliv.

- d. Utgangspunkt i lovverk og presedenser.
Som for a) og b) befinner vi oss også her på gyngende grunn for en sikker grenseoppgang.
- e. Utgangspunkt i hva næringsinteresser definerer som friluftsliv.
Her møter vi straks et motsetningsforhold mellom kommunikasjonsinteresser som vil føre frem veier, bruke helikopter, småfly og snescootere og rekreasjonsturismen som lover stillhet og "avstressing". Grunneiere vil ofte anvende sine arealer til bygging av hytter og anlegg og kommer da snart i konflikt med bl.a. jakt- (og fiske-) interesser. Det vil, uten at vi går særlig